

Asiakkaan itsemääräämisoikeus ja osallisuus päihdepalveluissa

A-klinikkasäätiön juhlawebinaari 27.11.2020

Heidi Vanjusov

Sosiaalioikeuden yliopisto-opettaja ja tutkija

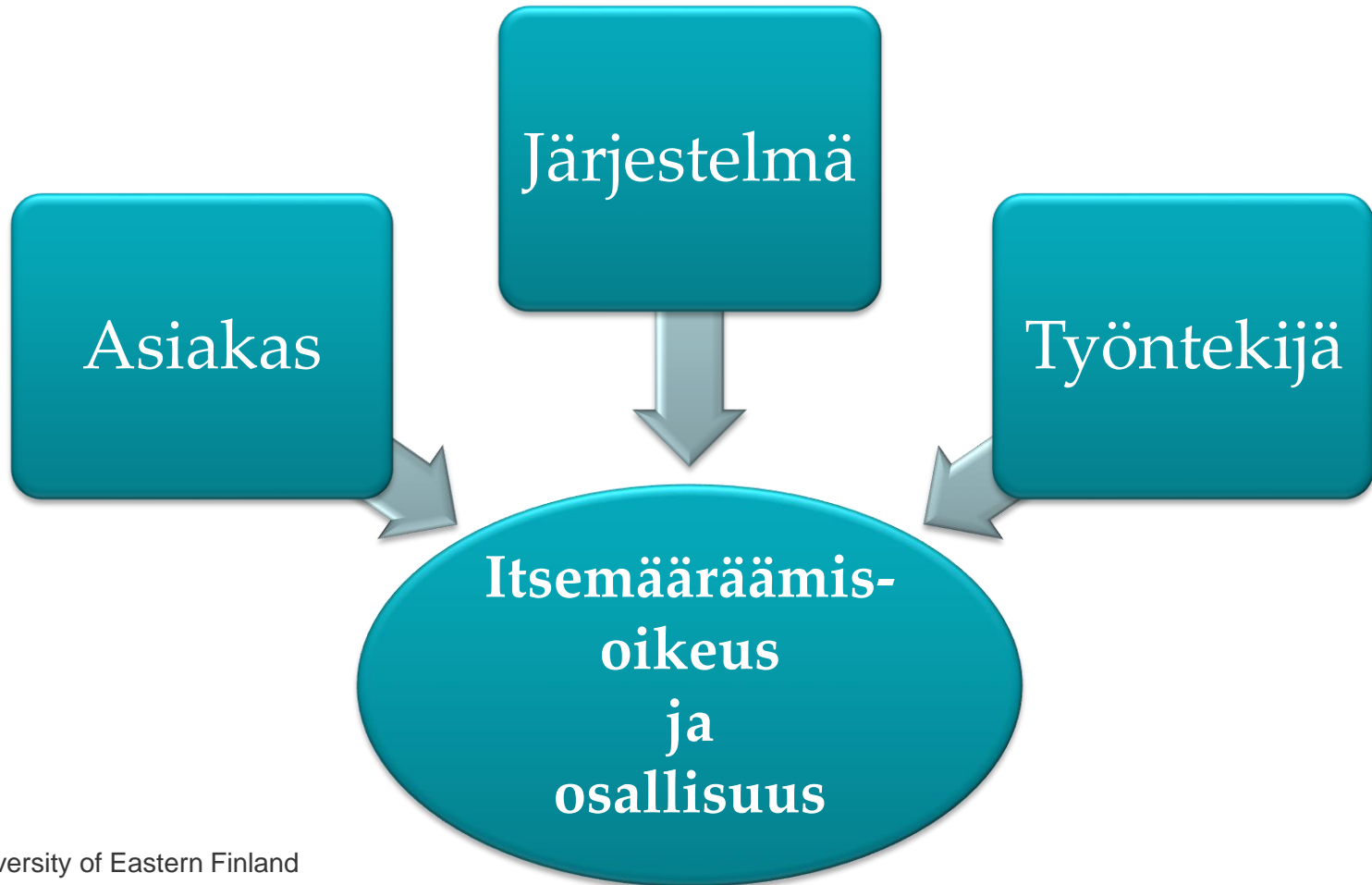
Hyvinvointioikeuden instituutti

Twitter: @HeidiVanjusov

heidi.vanjusov@uef.fi

sites.uef.fi/hyvinvointioikeus

Lähtökohdat tarkastelulle

Itsemääräämisoikeus vai osallisuus

- Itsemääräämisoikeus = henkilökohtainen vapaus (PL 7 §) + yksityiselämän suoja (PL 10 §)
- Osallisuudelle ei ole vakiintunutta oikeudellista määritelmää
  - Nähty synonyyminä itsemääräämisoikeudelle
  - Nähty itsemääräämisoikeuden yhtenä ulottuvuutena
- Tutkimuksessa esille nousi esille, että itsemääräämisoikeus voi näyttäytyä enemmänkin osallisuutena

Osallisuus lainsäädännössä

Tieto-osallisuus

- Viranomaisella on asiakkaan informointivelvollisuus, sillä asiakas ei voi olla osallinen ilman riittävästi tietoa
- Tiedon on oltava ymmärrettävässä muodossa ja sitä tulee olla riittävästi
- Viranomaisten yleinen tiedotusvelvollisuus, neuvontavelvollisuus ja asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän kielen vaatimus

Suunnitteluosallisuus

- Yksilön mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja palvelutarpeen arviointiin
- Asiakasdemokratian toteuttaminen toimintayksiköissä
- Yhteistyö alueen muiden toimijoiden, kuten järjestöjen kanssa

Toimintaosallisuus

- Asiakassuunnitelma tai muu vastaava suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa

Päätösosallisuus

- Voi olla muodollista tai vapaamuotoisempaa: kuuleminen hallintoasiassa vs. mielipiteen selvittäminen ja huomioiminen

Osallisuus käytännössä – toteutumisen edellytykset

Järjestelmätaso

Palveluiden tarjoaminen yhteiskunnallisen osallisuuden tuottajana

Informaation tuottaminen palveluista

Osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen

Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen

Riittävä resursointi

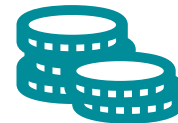
Työntekijätaso

Informaation saavutettavuuden varmistaminen

Asiakkaan kohtaaminen ja kunnioittaminen

Osallisuuden merkityksellistäminen

Osaaminen

Asiakastaso

Toimintakyky

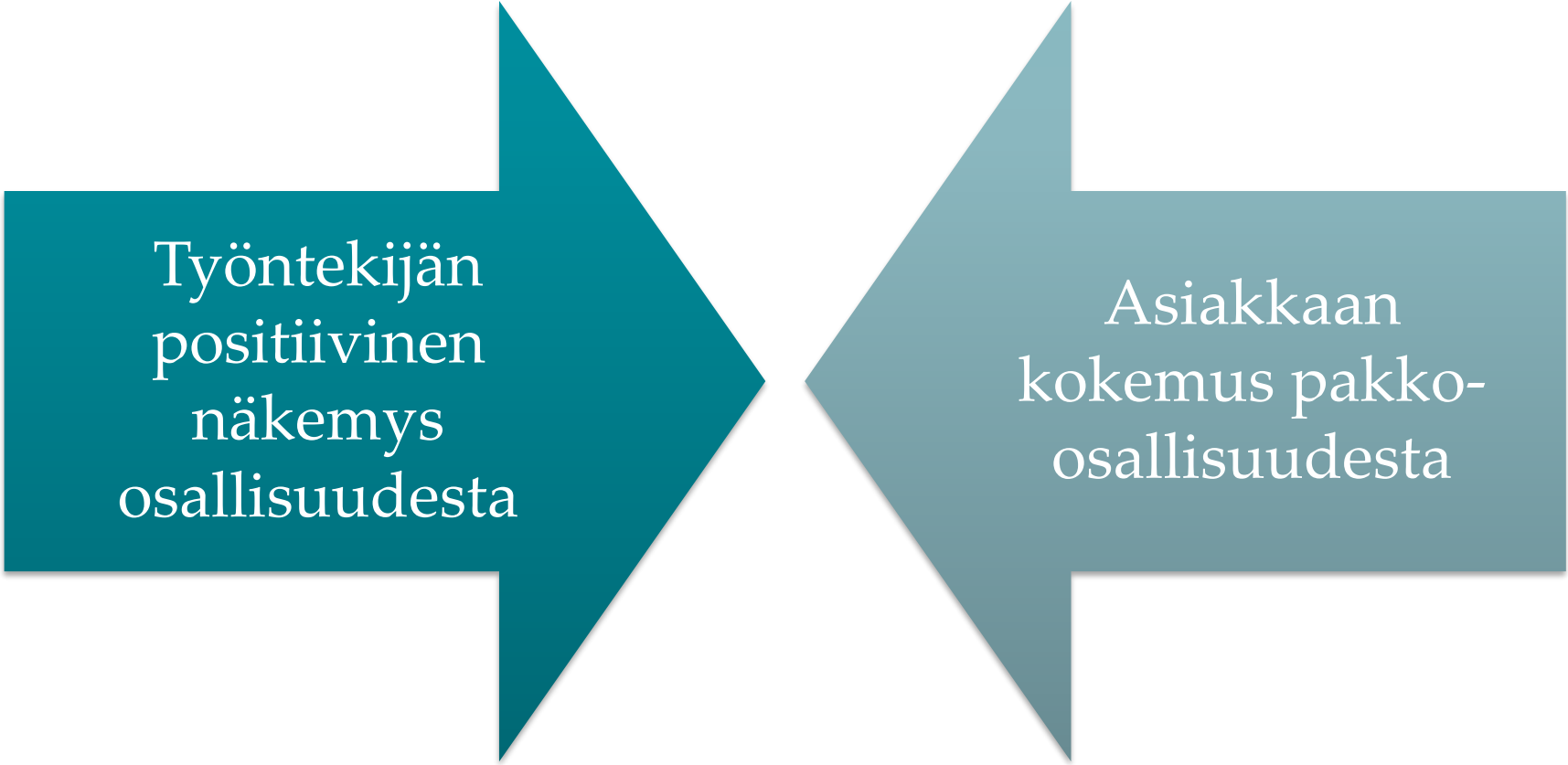
Tukiverkostot

Tiedonhankinta ja -hallintakyky

Taloudelliset resurssit

Kokemus palvelusta

Osallisuus kokemuksena

Työntekijän
positiivinen
näkemys
osallisuudesta

Asiakkaan
kokemus pakko-
osallisuudesta

Päihdetyö on haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden oikeuksien käytännön turvaamista.